

УДК: 330.322.01

Ю.Я. Соловій

Національний університет “Львівська політехніка”

СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ ОЗНАКИ ІНВЕСТИЦІЙ І КАПІТАЛЬНИХ ВКЛАДЕНЬ

© Соловій Ю. Я., 2002

Розкрито сутність інвестицій і капіталовкладень, обґрунтовано різницю між інвестиціями і капітальними вкладеннями, проаналізовано основні моменти інвестування в матеріальні, нематеріальні і фінансові активи з позиції західних авторів, уточнене поняття “інвестиції”.

Essence of investments and capital investments is uncovered, the difference between investments and capital investments is defined, the main moments of investments in the tangible, intangible and financial assets from the position of western authors are scrutinized and specified. The new conception of investments is defined at the article.

Поняття “інвестиція” походить від латинського слова “investire”, що означає “облачати, одягати”. В епоху феодалізму інвеститурою називалося введення васала у володіння феодем (земельним наділом). Це ж слово означало призначення єпископів, які отримували при цьому в управління церковні землі з їхнім населенням і право суду над ними. Введення на посаду супроводжувалося відповідною церемонією і наданням повноважень. Інвеститора надавала можливість інвеститору (чи, говорячи сучасною мовою, інвестору) не тільки залучати нові території для отримання доступу до їхніх ресурсів, але й брати участь в управлінні цими територіями через людей, наділених повноваженнями, для насадження своєї ідеології. Остання, з одного боку, виправдовувала інтенсивну експлуатацію населення територій і дозволяла збільшувати з цих територій дохід, а з іншого боку, була фактором розвитку [1, с.1].

З плином часу слово “інвестиція” доповнилося цілим рядом нових значень і стало вживатися у різних сферах діяльності, а одне із значень (довгострокове вкладення капіталу) в силу масовості стало загальноживим.

В економічній літературі ще й досі немає чіткого визначення інвестицій. Визначення, які подаються у словниках, не повністю віддзеркалюють сутність інвестицій.

Оскільки до недавнього часу у вітчизняній практиці інвестування проводилося переважно у формі капітальних вкладень, то ці дві категорії ототожнювалися і між ними не робилося різниці. У даному випадку інвестиції визначалися як вкладення коштів в основні фонди підприємства.

Ототожнювання економічних категорій „інвестиції” і „капітальні вкладення” є неправильним, оскільки:

❖ по-перше, капітальні вкладення – це витрати на створення нових, розширення, реконструкцію та технічне переоснащення діючих основних фондів виробничого і невиробничого призначення, а інвестиції – це не витрати, а авансування, які відрізняються від витрат тим, що їхньою метою є повернення капіталу з приростом. Отже, поняття „капітальні вкладення” має витратний характер;

❖ по-друге, капітальні вкладення є лише складовою інвестицій і не можуть прирівнюватися до них повною мірою. Об’єктами вкладень можуть бути ще нематеріальні і фінансові активи. Наочніше це можна побачити на рис. 1.

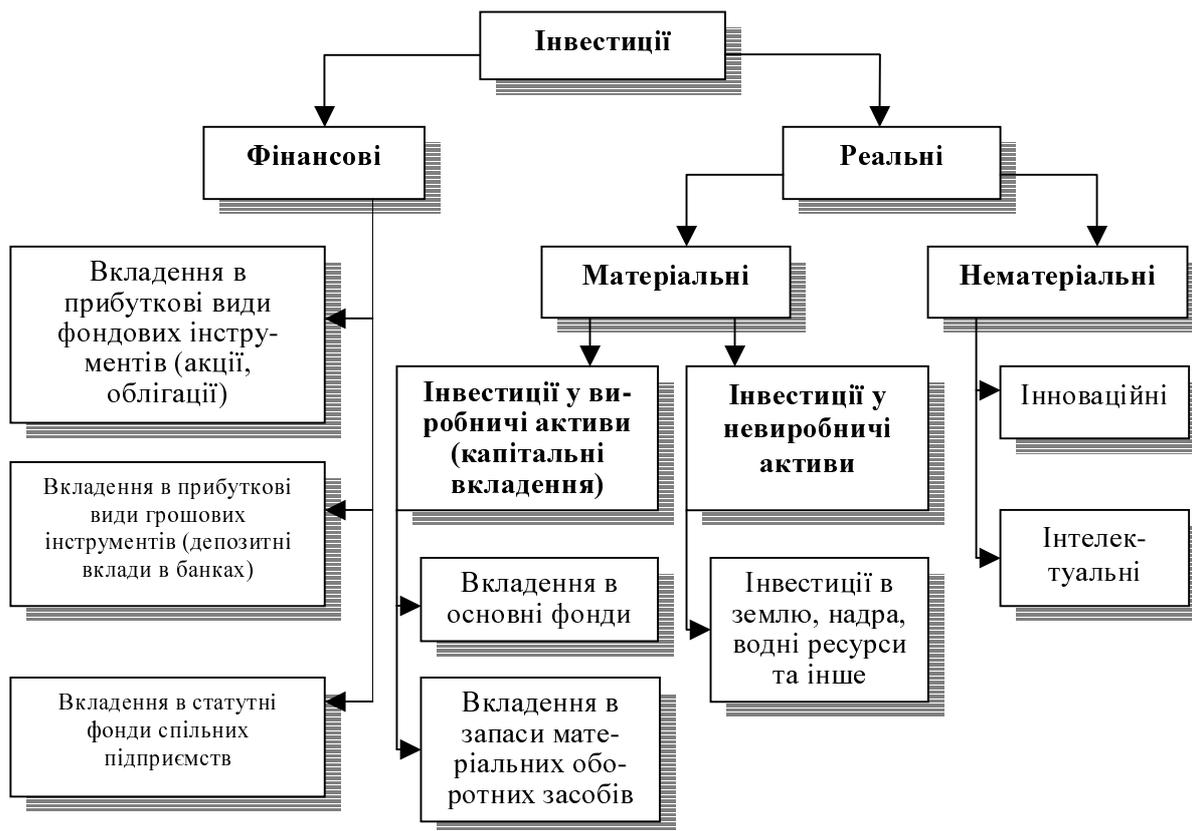

Рис. 1. Функціональна структура інвестицій

До того ж немає чіткої узгодженості і у визначенні капітальних вкладень. У Законі України "Про оподаткування прибутку підприємств" [2, ст. 1] інвестиції поділяються на капітальні, фінансові і реінвестиції. Капітальна інвестиція – "господарська операція, яка передбачає придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних фондів та нематеріальних активів, які підлягають амортизації". Як наслідок – реальні інвестиції прирівнюються до капіталовкладень. Водночас у Законі України "Про інвестиційну діяльність" [3, ст.1] говориться, що "інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень".

Отже, найбільш змістовним є таке визначення: капітальні вкладення – це вкладення коштів у просте і розширене відтворення основних фондів і в запаси матеріальних оборотних засобів, оскільки „зміни у товарно-матеріальних запасах залежать від руху видатків на основний капітал [4, с. 6]”.

Якщо звернутися до сучасної західної літератури можна, спостерігати, що поняття "капітальні вкладення" у списку інвестиційної термінології не зустрічається. У "Фінансово-інвестиційному словнику" Доунса, Гудмана [5] термін "investment" на російську мову перекладений як інвестиції і капітальні вкладення, тобто між цими двома поняттями не робиться різниці.

Загальноприйнятим вважається поділ інвестицій на: інвестиції в реальні активи (реальні інвестиції) і інвестиції в фінансові активи (фінансові інвестиції) (рис. 1). Цього ж поділу дотримуються і деякі західні автори [6, 7]. Причому під реальними активами вони розуміють землю, будинки, обладнання і знання, які можуть бути використані для виробництва товарів і послуг. Отже, виділяються матеріальна і нематеріальна складові. Під фінансовими активами розуміють такі активи, які претендують на відповідну частку реальних активів чи прибуток, створений ними.

У примітивних економіках основна частина інвестицій належить до реальних, тоді як у розвиненій економіці більша частина інвестицій наведена фінансовими інвестиціями. Високий розвиток інститутів фінансових інвестицій значною мірою стимулює ріст реальних інвестицій. Як правило, ці дві форми є взаємодоповнюючими, а не взаємозамінними [7].

Інші західні автори [8, 9] поділяють інвестиції на: інвестиції в матеріальні активи і інвестиції в нематеріальні активи. Можна було б провести паралелі між інвестиціями в матеріальні активи і капітальними вкладеннями, але вони більшою мірою відрізняються за інструментами інвестування. В основному матеріальні активи, крім землі, обладнання, будинків і споруд, містять такі види інвестиційних інструментів:

- нерухомість;
- золото та інші дорогоцінні метали;
- стратегічні метали;
- дорогоцінне каміння;
- предмети колекціонування.

Основними інвестиційними інструментами капіталовкладень є основні фонди.

Якщо дотримуватись економічної термінології, що інвестиції – це вкладення коштів з метою отримання прибутків, то вище перелічені інструменти матеріальних активів (нерухомість, золото та інші коштовні метали, стратегічні метали, коштовне каміння, предмети колекціонування) не є інвестиційними, оскільки в даному випадку під інвестиціями розуміють вкладення коштів з метою збереження реальної теперішньої вартості грошей.

Цікавою є позиція, прийнята щодо фінансових активів. Фінансові активи, які також називаються фінансовими інструментами чи цінними паперами, розглядаються як приклад нематеріальних активів. У цьому випадку під майбутнім прибутком розуміється право отримати визначені готівкові грошові засоби в перспективі.

У вітчизняній практиці активи за формою функціонування класифікують на матеріальні, нематеріальні і фінансові [10, с. 37]. Особливістю нематеріальних активів як об'єктів довгострокового використання є те, що вони списуються на витрати за допомогою нарахування зносу (амортизації) рівними частинами протягом, як правило, 10 років чи відповідно до умов придбання [11].

Фінансові активи не можуть бути складовою нематеріальних активів, оскільки вони не амортизуються і опосередковано (непрямо) (етап випуску акцій) впливають на діяльність і майбутні прибутки підприємства.

Якщо звернутися до сутності інвестицій, то пересилення важеля вправо (вкладення тільки в цінні папери), або вліво (вкладення тільки в основні фонди) не дасть нам позитивного результату у розумінні даної економічної категорії. Інвестиції можуть здійснюватися як у вигляді реальних, так і фінансових інвестицій. Інша справа – співвідношення даних видів інвестицій. Розвиненість фондового ринку у країні буде стимулювати збільшення інвестицій у цінні папери і навпаки.

Основним Законом, який визначає загальні правові, економічні і соціальні умови інвестиційної діяльності на території України, є Закон “Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991 року. У ньому подається таке визначення інвестицій: “інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект”.

З прийняттям Закону “Про інвестиційну діяльність” у всіх словниках, підручниках та економічній літературі це визначення подається як аксіома, яка не потребує доведення.

Дане визначення можна вважати економічно правильним, але деякі уточнення йому не завадять. Якщо розглядати майнові цінності з позиції Закону “Про інвестиційну діяльність”, то до них належать: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери, рухоме і нерухоме майно, майнові права. Більш правильним буде грошові засоби віднести до грошових цінностей, адже вони є основним інвестиційним ресурсом і порівняльним еквівалентом. Такої ж думки дотримуються і автори “Словника банківських термінів” [10, с. 200].

Іншим важливим моментом є те, що в даному визначенні конкретно не окреслюється мета інвестування, тобто наявна певна розмитість. Якщо пересічний громадянин читатиме дане визначення, то він може зрозуміти, що мета – отримання прибутку або що цінності мають вкладатися лише в об’єкти підприємницької або інших видів діяльності з будь-якою метою. Тому не потрібно загострювати увагу на конкретних об’єктах інвестування, а встановити, як зазначалося вище, що інвестиції – це вкладення цінностей у матеріальні, нематеріальні і фінансові активи.

Далі аналізуючи визначення, підходимо до основного – мети (цілі) інвестування, яка визначається як створення прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту. На думку Т.В. Дорошенко [12, с. 115], другу частину даної мети потрібно заперечити, тому що „інвестиційна діяльність підкоряється економічним законам, згідно з якими отримання прибутку є основним принципом такої діяльності. Фінансування соціальних заходів не дає державі прибутку, але в результаті даного фінансування забезпечується соціальний ефект”. Якщо це твердження приймати буквально, то ми позбавляємося такого інвестиційного джерела, як державні кошти і відкидаємо соціально-культурну сферу як об’єкт інвестиційної діяльності. Можливо, проблема виникає у понятійно-категоріальному апараті. В економічній енциклопедії [13] поняття “ефект” трактується як результат у різних формах вияву, зокрема у соціальній. Соціальний ефект не вимірюється у грошовому вимірі, але він визначається як покращення умов життя людей, зниження рівня безробіття, покращення стану навколишнього середовища, розвиток особистості тощо.

Уточнене визначення буде звучати так: інвестиції – це всі види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в матеріальні, нематеріальні і фінансові активи з метою отримання позитивної величини прибутку і/або досягнення соціального ефекту.

1. Машикин В. *Сущность инвестиционного процесса*/ [http:// www. akdi. ru/ avt-upr/ invest/ 2. htm](http://www.akdi.ru/avt-upr/invest/2.htm). 2. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22 травня 1997 року. 3. Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991 року. 4. Шевчук В. Я., Рогожин П. С. *Основи інвестиційної діяльності*. – К.: Генеза, 1997. – 384 с. 5. Доунс Дж., Гудман Дж. *Элист. Финансово-инвестиционный словарь*/ Пер. 4-го перераб. и доп. англ. изд. - М.: ИНФРА - 1997. - XX11. - 586 с. 6. Zvi Bodie, Alex Kane, Alan J. Marcus. *Essentials of investments*/ Irwin/McGraw - Hill. - Third Edition. – 1998. – 611 p. 7. Шарп У., Александр Г., Бейли Дж. *Инвестиции*/ Пер. с англ. ИНФРА – М, 1997. – X11. – 1024 с. 8. Гитман Л. Д., Джонс М. Д. *Основы инвестирования*/ Пер. с англ. – М.: Дело, 1997. – 991 с. 9. Фрэнк Дж. *Фабоци. Управление инвестициями*/ Пер. с англ. – М.: ИНФРА – 2000. – XXVI111. – 932 с. – (Серия “Университетский учебник”). 10. Загородній А. Г., Сліпушко О. М., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. *Словник банківських термінів. Банківська справа: термінологічний словник*. К.: Аконт, 2000. – 605 с. 11. *Долгосрочные инвестиции в нематериальные активы*/ [http:// www. saslib. ru/ ref/ ekon/ arc 5/ INVEST. txt](http://www.saslib.ru/ref/ekon/arc/5/INVEST.txt). 12. Дорошенко Т. В. *Сутність інвестицій як економічної категорії*// *Фінанси України*. – 2000. – №11. – с. 114–117. 13. *Економічна енциклопедія: У 3-х томах* /Гол. ред. Б. Д. Гаврилишин. – К.:Академія: Тернопіль. – 2000. – том 1 (А – К). – 863 с.